

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף ל

(בעמוד הקודם)

ההיא אודיתא דהוה כתב ביה דוכרן פיתגמי: מעשה בשטר הודאה שהיה כתוב בו נוסח שכותבים בית דין, כגון 'זכרון דברים' (אבל עדים כותבים 'זכרון עדות'). וכן שאר הלשון בשטר היה של ב"ד, אלא שהיו חתומים בו רק שני אנשים, אבל לא היה כתוב בשטר 'כמותב תלתא הוינא וחד ליתוהי' = 'במושב שלושה ישבנו והאחד איננו' שאז אנו יודעים שהיו שם באמת שלושה דיינים ולבסוף אחד מהדיינים מת לפני שהספיק לחתום.

מכיון שכל זה לא כתוב בשטר, וחתומים עליו רק שניים, לא ברור האם באמת היה שם ב"ד של שלושה ואז ה'שטר הודאה' כשר, (כי כאמור לעיל ב"ד כותבים שטר גם ללא הסכמת המודה). או שהיו שם רק שני דיינים, ואם כן לא היה שם בית דין, וממילא השטר פסול.

סבר רבינא למימר היינו דריש לקיש: כדלעיל, חזקה אין ב"ד כותבים שטר אלא אם כן נעשה כהלכה. ולכן באמת היו שם שלושה.

כל כי האי גוונא חיישינן לב"ד טועין: אנו חוששים שהם היו רק שניים, והם טעו וחשבו ששניים יכולים להיות בית דין.

אמר רב נחמן בר יצחק אי כתב בה בי דינא תו לא צריך: אם כתוב בשטר 'בית דין' בודאי היו שם שלושה דיינים.

קושיא: ודילמא בית דין חצוף הוא וכו': אולי הם היו שניים, אך הם סברו כשמואל שאמנם הם נקראים 'בית דין חצוף' אבל דיניהם דין. אלא שלהלכה לא פוסקים כשמואל!

תירוץ: דכתב ביה בי דינא דרבנא אשי: כתוב בשטר 'בית דין של רב אשי', והב"ד של רב אשי בודאי יודע ששניים אינם יכולים להיות בית דין.

קושיא: ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו: אולי הכוונה לחכמים שכבית מדרשו של רב אשי והם סברו כשמואל. תירוצ: דכתיב בו ואמר לן רבנא אשי: כתוב בשטר 'ואמר לנו רב אשי לכתוב את השטר'. והוא לא היה אומר לשניים לכתוב שטר.

[רש"י מציין שלא דוקא רב אשי, אלא הגמרא כתבה אתו רק כדוגמא לבית דין של אדם גדול בדורו].

*

אמר להן אחד וכו' בבית לא אמר כלום: אם האיש הזה אומר להם את הדבר על מעות שנמצאים בבית שלהם, הוא לא אמר כלום. מכיון שאין לו אפשרות לקחת אותם, והוא לא נאמן. אבל אם אמר להם על מעות בשדה, הוא נאמן. מכיון שהיה יכול לקחת את הכסף ולתת אותו לפלוני או למעשר בלי גלות להם.

הרי שראו את אביהן שהטמין וכו' אם כמוסר דבריו קיימין: אם הוא אמר להם זאת באמת בצורה של צוואה, דבריו אמת. אבל אם הוא אמר את זה כמערים כדי שלא יקחו ממנו בניו את כספו בחייו וכדומה, לא אמר כלום.

הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו: ואביו לא גילה לו היכן החביא אותם לפני שמת. ובא שר החלומות והראה לו בחלום את הסכום של הכסף ואת המיקום שבו הוא מוחבא ושהם שייכים לפלוני או למעשר. למרות שהסכום והמיקום היו מדוייקים, הכסף שייך לבן. כי בכל חלום מעורבים גם דברים בטלים, ויתכן שמה שראה בחלום שהם שייכים לפלוני או למעשר, זה הדברים הבטלים (תורת חיים).

*

למדנו במשנה - שנים אומרים זכאי נו': אם שני דיינים אומרים זכאי ודיין אחד אומר חייב, הנאשם זכאי.

שאלה: מיכתב היכי כתבי? איך הדיינים כותבים את פסק הדין?

לדעת ר' יוחנן 'זכאי'. לדעת ריש לקיש 'פלוני ופלוני מזכין (פלוני ופלוני מחייבין) ופלוני מחייב'. לדעת רבי אלעזר 'מדבריהן נזדכה פלוני' והמוכן הוא שהיתה מחלוקת בין הדיינים ומתוך דבריהם יצא פלוני זכאי.

מאי בינייהו? איכא בינייהו לשלומי איהו מנתא בהדיהו: אם הב"ד טעו בדין וחייבו את אחד מבעל הדין בטעות, על הב"ד לשלם לו את הממון שהפסידו לו. למ"ד שהפסק הוא זכאי דהיינו הפסק בשם כל הב"ד, אם כן גם הדיין שזיכה אותו הוא

חלק מהב"ד ועליו לשלם שלישי. אבל למ"ד שכותבים מי זיכה ומי חייב, הדיין שחייב את הנאשם לא משלם.

קושיא: ולמ"ד זכאי משלם? לימא להו אי לדידי צייתיתון אתון נמי לא שלמיתון: אם הייתם שומעים בקולי והייתם מחייבים את הנאשם גם אתם לא הייתם צריכים לשלם, ואם כן מודע אתם מחייבים אותי לשלם איתכם?

תירוץ: אלא איכא בינייהו לשלומי אינהו מנתא דידיה: אלא הנפקא מינה היא האם שני הדיינים שטעו צריכים לשלם לבעל דין שחייבו אותו, גם את החלק של הדיין שזיכה אותו (כלומר לשלם לו את כל הסכום). או שעליהם לשלם לו רק שני שלישי. והיינו, למ"ד שכותבים 'פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחייב' הם פטורים מלשלם את חלקו של הדיין השלישי, בגלל שבכוונה כותבים שרק שניים חייבו כדי שהבעל דין ידע שרק שניים חייבו אותו ולכן הוא יקבל מהם רק שני שלישי מהסכום.

קושיא: ולמאן דאמר זכאי משלמי? ולימרו ליה אי לאו את בהדן לא הוה סליק דינא מידי: אם לא היית מצטרף איתנו לבית דין לא היה יוצא שום פסק דין, ולכן גם אתה שותף איתנו, ואי אפשר לחייב אותנו לשלם את כל הסכום.

תירוץ: אלא איכא בינייהו משום "לא תלך רכיל בעמך": האם אסור לכתוב מי זיכה ומי חייב כי זו רכילות. או להיפך, חייבים לכתוב את האמת כדי שלא יראה הדבר כאילו בית דין שקרנים.

ור' אלעזר: סובר גם את החשש מרכילות וגם את החשש מנראות כשקר, ולכן כותבים נוסח כזה שפוטר את כל הבעיות.

*

למדנו במשנה - גמרו את הדבר היו מכניסין נו': כאשר בית דין גמרו את הדבר (להלן יתבאר האם הכוונה לברר את הדין ולהכריע את ההלכה או לחקור את העדים), הם 'מכניסים אותן' ופוסקים את הדין.

למאן? אילימא לבעלי דינין וכו': את מי הם מכניסים? אם נאמר את בעלי הדין, הרי לא כתוב שהוציאו אותם החוצה. אלא הכוונה לעדים, כי את העדים הוציאו החוצה כאשר בדקו כל עד בנפרד. ועכשיו צריכים להחזיר אותם כדי שהם יעידו ביחד. (ולפי זה 'גמרו את הדבר' הכוונה לחקור את העדים). אך אם כן יוצא שמשנתנו אינה סוברת כרבי נתן בכרייתא. כי לדעת רבי נתן אין העדים צריכים להעיד ביחד בבית דין.

לא, לעולם לבעלי דינין ורבי נחמיה היא: המשנה מתכוונת שמכניסים את בעלי הדין. וכמו שאמר רבי נחמיה שלאחר שבית דין שמעו את הטענות של הבעלי דין ובררו את העדויות של העדים, היו מוציאים את כולם החוצה ובית דין היו נושאים ונותנים בדין ופסוקים אותו, ואז מכניסים את בעלי הדין ואומרים להם את פסק הדין. (ולפי זה 'גמרו את הדבר' הכוונה לברר את פסק הדין).

קושיא: והתניא גמרו את הדבר מכניסין את העדים. תירוץ: ההיא דלא כרבי נתן.

הגמרא חוזרת לגוף הברייתא הנ"ל ומבארת אותה.

גופא. לעולם אין עדותן מצטרפת וכו'.

במאי קמיפלגי? איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא: או בסברא או בפסוק.

איבעית אימא סברא וכו': כי על המנה שמעיד האחד לא מעיד חברו, דהיינו אין כאן עדות של שניים על אותו מנה. זו דעת רבנן (ת"ק). אבל ריב"ק סובר שעל כל פנים שניהם מעידים על מנה, ואם כן הוא ודאי חייב לו מנה אחד.

ואיבעית אימא קרא וכו': נאמר "לא יקום עד אחד", מדוע צריך לכתוב 'אחד?' והרי מ'עד' כבר יודעים שהוא אחד. אלא ללמד על כל מקום שנאמר 'עד' שהכוונה לשני עדים אלא אם כן כתוב 'עד אחד'. וממה שכתוב 'עד' בלשון יחיד לומדים שצריך ששני העדים יראו את העדות ביחד. זו דעת רבנן.

וריב"ק סובר שכתוב "והוא עד, או ראה או ידע" לרבות מקום העדות מצטרפת גם אם ראו אותה בנפרד.

הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא הנ"ל.

ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן כאחד וכו'.

במאי קמיפלגי? איבעית אימא סברא איבעית אימא קרא.

אב"א סברא וכו': עד אחד שמעיד יכול לחייב רק שבועה אך לא לחייב ממון. מכיון שכל אחד בא בנפרד הוא נחשב רק כעד אחד. זו דעת רבנן. וריב"ק סובר שהם מצטרפים. כי הרי אפילו כשהם באים ביחד הם לא מעידים בבת אחת אלא בזה אחר זה, שהרי לכל אחד יש פה בנפרד מחבירו, ובכל אופן הם מצטרפים. אם כן גם כשהם מגיעים בנפרד הם מצטרפים.

ואיבעית אימא קרא וכו': בין רבנן ובין רבי נתן (בסיפא) סוברים כרבנן החולקים על ריב"ק (ברישא), שהעדים צריכים לראות את העדות ביחד. והמחלוקת של רבנן ורבי נתן בדרשת הפסוק "והוא עד, או ראה או ידע, אם לא יגיד ונשא עונו" האם מקישים את 'הראייה' של העדות ל'הגדה' של העדות בב"ד, ואם כן גם בעדות חייבים שני העדים להעיד ביחד. או שלא מקישים את ההגדה לראייה, ואם כן הם יכולים להעיד בנפרד.

רבי שמעון בן אליקים: השתדל לסמוך את רבי יוסי ברבי חנינא, ולא הסתייע הדבר בידו. יום אחד הוא ישב לפני רבי יוחנן, ורבי יוחנן שאל האם מישהו יודע האם הלכה כרבי יהושע בן קרחה או לא? אמר לו רבי שמעון בן אליקים שרבי יוסי ברבי חנינא יודע. אמר לו רבי יוחנן שהוא יאמר לנו. אמר לו רבי שמעון בן אליקים שאדוני יסמוך אותו בתחילה ואחר כך הוא יאמר. סמך אותו רבי יוחנן, ולאחר מכן שאל אותו מה הוא שמע.

אמר לו כך שמעתי שמודה ר' יהושע בן קרחה לרבי נתן: שלגבי העדות הם יכולים להעיד בנפרד. ואם כן כמו שהלכה כרבי נתן (כי העמדנו את המשנה שלנו כרבי נתן, יד רמ"ה), כך הלכה כריב"ק, שהרי הם הולכים באותה שיטה.

אמר לזה הוצרכתי וכו': אמר רבי יוחנן וכי לשמוע את זה הוצרכתי? פשוט שריב"ק סובר כרבי נתן. שהרי אם בעיקר הראייה סובר ריב"ק שהעדים לא צריכים לראות ביחד, כל שכן שבהגדת העדות הם לא צריכים להיות ביחד. אך אין ראייה מכאן שהלכה כריב"ק. כי יתכן ורבי נתן לא מודה לריב"ק לגבי הראייה, ורק בהגדה סובר רבי נתן שאינם צריכים להגיד ביחד (תוס' הרא"ש).

אמר ליה הואיל ועלית לא תרד: אמר רבי יוחנן לרבי יוסי ברבי חנינא 'הואיל ועלית לא תרד' ותישאר סמוך. אמר על כך ר' זירא שמע מינה אדם גדול שסמך מישהו לא מבטלים את הסמיכה.

א"ר חייא בר אבין אמר רב הלכה כר' יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין: שיכולים לראות את העדות בנפרד. אבל עולא חולק ואומר שדוקא בקרקע שהיא מונחת לפנינו הלכה כמותו, כי בסופו של דבר שני העדים מעידים עליה, למרות שהם מעידים בנפרד. אבל במטלטלין אין הלכה כריב"ק, כי לנו עדות שלימה של שני עדים על אותם המטלטלין.

אמר ליה אב"י הלכה מכלל דפליגי? וכי חכמים חולקים על ריב"ק בעדות של קרקעות? והאמר ר' אבא וכו'.

ותני רב אידי בר אבין בנזיקין דבי קרנא מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות בכור: בכור שנפל בו מום מאליו מותר באכילה, ואם עשו את המום בידיים אסור באכילה. כהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאליו, ועליו להביא עדים. אם הביא עד אחד על מום אחד ועד שני על מום אחר שניהם מצטרפין.

ובעדות קרקע ובעדות חזקה: עד אחד מעיד שפלוגי החזיק בקרקע שלוש שנים ראשונות של שבע שנות השמיטה, והעד השני מעיד שהוא החזיק בה בשלוש השנים האחרונות של שבע שנות השמיטה.

וכן שבבן ושבבת: על שתי שערות של בן או בת שבהם נעשים גדולים.

בכל זה הם מודים לו. והם חולקים עליו בעדות על כסף, משום שכל עד מעיד על כסף אחר.

תירוץ: גברא אנגברא קא רמית? מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי: האם אתה מקשה מרב אידי בר אבין לרב חייא בר אבין? אכן הם חולקים זה על זה בדעת רבנן.

מאי 'וכן שבבן ושבבת'? הנ"ל.

אילימא אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה: עד אחד מעיד על בת ישראל שראה שיערה אחת בגבה (= בין קשרי אצבעותיה), ועד אחר מעיד שראה שיערה אחת בכריסה, מצרפים את עדותן לעדות אחת שיש לה שתי שערות וכעת היא גדולה.

דח"ה: האי חצי דבר וחצי עדות הוא: כלומר יש כאן גם 'חצי דבר' = שכל אחד מעיד רק על שיערה אחת, וגם 'חצי עדות' = לכל שיערה יש רק עד אחד. וא"כ זה פשוט שאין כאן עדות. (כי כדי להעיד עליה שהיא גדולה צריך שני עדים שכל אחד מהם מעיד על שתי שערות, וכאן כל אחד מעיד רק על שיערה אחת, אם כן הוא מעיד על חצי מהנצרך לעדות).

אלא אחד אומר שתיים בגבה ואחד אומר שתיים בכריסה: שני עדים מעידים שראו שיערה אחת בגבה, ושני עדים אחרים מעידים שראו שיערה אחת בכריסה. כאן אין 'חצי עדות' כיון שיש שני עדים על כל שיערה.

אמר רב יוסף אנא אמינא משמיה דעולא הלכה כרבי יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין, ורבנן דאתו ממחוזא אמרי אמר ר' זירא משמיה דרב בקרקעות אין אבל לא במטלטלין.

רב לטעמיה דאמר רב הודאה אחר הודאה וכו': אם יש שני עדים, אחד מעיד בפני הודאה הלוואה למלווה ביום ראשון שהוא חייב לו מאה, והשני מעיד בפני הודאה הלוואה למלווה ביום שני שהוא חייב לו מאה. שני העדים מצטרפים. וכן אם עד אחד מעיד ביום ראשון **לווה** פלוני מאה, ועד שני מעיד ביום שני הוא הודאה למלווה שהוא לווה ממנו מאה, שניהם מצטרפים.

אבל אם עד אחד מעיד ביום ראשון הוא לווה מאה ועד שני מעיד ביום שני הוא לווה מאה, הם לא מצטרפים (כי זו לא אותה הלוואה). וכן אם אחד מעיד ביום ראשון הוא הודאה למלווה שלו מהמנו מאה, והשני מעיד ביום שני הוא **לווה** ממנו מאה הם לא מצטרפים (כי לא יתכן שהוא הודאה ביום ראשון על הלוואה שיקח ביום שני).

אלו דברי רב. וזה הטעם מדוע הוא סובר שאין הלכה כרבי"ק במטלטלין, כי כל עד מעיד על מטלטלין אחרים.

אשכחיה רב נחמן בר יצחק וכו': דברי רב הנ"ל קשים. מה ההבדל בין הלוואה אחר הלוואה שהעדים לא מצטרפים, כי כל אחד מהם מעיד על מאה אחרים. אם כן גם בהודאה אחר הודאה אלו שתי הודאות שונות ומדוע הם מצטרפים?

תירוץ: דא"ל להאי בתרא בהאי מנה דאודיי ליה קמך אודיי ליה נמי קמי פלוני: המודה אמר לעד השני - המנה שהודיתי עליו בפניך, הודיתי עליו גם בפני העד הראשון.

קושיא: אכתי בתרא ידע קמא לא ידע: אמנם השני יודע על שתי ההודאות, אבל הראשון לא יודע.

תירוץ: דהדר אזיל א"ל לקמא האי מנה דאודיי ליה קמך אודיי ליה נמי קמי פלוני: אחר כך הוא חוזר והולך גם לעד הראשון ואומר לו - המנה שהודיתי בפניך, הודיתי גם בפני העד השני.

אמר לו תנוח דעתך שהתנחת את דעתי.

א"ל מאי ניהותא? דרבא ואיתימא רב ששת שדא בה נרגא וכו': מדוע נחה דעתך הרי הם הטילו 'גרזן' בתירוץ הזה.

וכי האם 'הודאה אחר הודאה' היא לא בעצם 'הודאה אחר הלוואה'? כי אם אתה אומר שבהודאה אחר הודאה כל עד צריך לדעת מהעדות של חבירו, אם כן גם ב'הודאה אחר הלוואה' כל עד צריך לדעת מחבירו. דהיינו כשהלווה מודה בפני העד השני, הוא אומר לו את המנה הזה לוייתי בפני העד הראשון. ולאחר מכן הוא הולך לעד הראשון ואומר לו על המנה שלוייתי הודיתי בפני העד השני. ואם כן נמצא שהמקרה של 'הודאה אחר הודאה' כבר נמצא בתוך המקרה של 'הודאה אחר הלוואה', ומדוע רב הוצרך לומר פעמיים את הדין של'הודאה אחר הודאה'!?

אמר ליה היינו דשמיע לי עליינו דרמיתו זיקלי וזקפיתו להו: זהו מה ששמעתי עליכם שאתם אנשים משונים שאתם קוצצים דקלים וחוזרים ונוטעים אותם. כי אחרי שתירצתם לי את התירוץ חזרתם וסרתם אותו בחזרה.

נהרדעי אמרי בין 'הודאה אחר הודאה' בין 'הודאה אחר הלוואה' בין 'הלוואה אחר הלוואה' בין 'הלוואה אחר הלוואה' מצטרפות. כמאן? כר' יהושע בן קרחה.

*

👉 את העדים בודקים ב'חקירות' ו'בדיקות'. ה'חקירות' הם השאלות המהותיות של הענין, כגון באיזה יום קרה הדבר ובאיזו שעה. ה'בדיקות' הם שאלות צדדיות, כגון באיזה צבע היה הבגד שלבש הנאשם.

אמר רב יהודה עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כשרה בדיני ממונות: אם העדים הכחישו זה את זה ב'בדיקות', אם זו עדות בדיני ממונות הם נאמנים.

אמר רבא מסתברא מילתיה דרב יהודה וכו': עדות על צבע הארנק אינה עדות על עיקר הדבר. אבל כשאחד מעיד על מטבעות שחורות כלומר ישנות, והשני מעיד על מטבעות לבנות כלומר חדשות, הם לא מצטרפים כי זה נחשב לעיקר העדות.

קושיא: וארנקי שחורה בדיני נפשות לא?: מדברי רב יהודה משמע שדוקא בדיני ממונות עדים שהוכחשו בבדיקות מצטרפים, אבל לא בדיני נפשות. אך קשה מדברי רב חסדא.

בארין = רומח.

תירוץ: גברא אגברא קא רמית?! אין קושיא מרב חסדא על רבי יהודה כי הם חולקים זה על זה.